

МІЖДЕРЖАВНІ МІГРАЦІЇ НАСЕЛЕННЯ ВОЛИНСЬКОЇ ОБЛАСТІ НА ПОЧАТКУ XXI СТ.

Проаналізовано основні показники міждержавних міграцій населення Волинської області протягом 2000–2008 рр. Охарактеризовано територіальні закономірності перебігу міждержавних міграцій всередині області. Досліджено міграційні зв'язки Волинської області з іншими країнами світу. Виявлено, що у структурі міждержавного міграційного потоку переважають країни Європи (Білорусь, Російська Федерація) та США. Виїзд населення за кордон у два рази перевищує в'їзд. У результаті виїзду за кордон Волинська область втрачає у два рази більше населення, ніж внаслідок виїзду до інших областей України.

Ключові слова: міждержавна міграція, обсяг міграції, сальдо міграції, прибуття, вибуття.

Сергей Пугач. МЕЖГОСУДАРСТВЕННЫЕ МИГРАЦИИ НАСЕЛЕНИЯ ВОЛЫНСКОЙ ОБЛАСТИ В НАЧАЛЕ XXI СТ. Проанализированы основные показатели межгосударственной миграции населения Волынской области на протяжении 2000–2008 гг. Охарактеризованы территориальные закономерности межгосударственных миграций области. Исследованы миграционные связи Волынской области с зарубежными странами. Обнаружено, что в структуре межгосударственного миграционного потока преобладают страны Европы (Беларусь, Российская Федерация) и США. Выезд населения за границу в два раза превышает въезд. В результате выезда за границу Волынская область теряет в два раза больше населения, чем в результате выезда в другие области Украины.

Ключевые слова: межгосударственная миграция, валовая миграция, сальдо миграции, прибытие, выбытие.

Serhiy Puhach. THE INTERSTATE POPULATION MIGRATIONS OF THE VOLYN REGION IN THE BEGINNING OF THE XXI CENTURY. The basic indicators of interstate population migrations of the Volyn region in 2000–2008 are analysed. The territorial regularities of interstate migrations are characterised. The migratory communications of the Volyn region with other countries of world are investigated. It is discovered that the countries of Europe (Belarus, Russian Federation) and USA, prevail in the structure of interstate migratory stream. Departure of the population for abroad exceeds the entrance twice. As a result of departure for abroad the Volyn region loses twice more population, than as a result of departure in other regions of Ukraine.

Keywords: interstate migration, gross migration, net migration, arrival, departure.

Актуальність теми. Переміщення населення між різними країнами в епоху глобалізації набувають все більшого значення. Міждержавні міграції, на думку багатьох науковців, є найважливішим видом територіальних переміщень населення. На випадково найбільша частка дослідження припадає саме на міжнародні міграції. Волинська область завжди була регіоном-донором для міграцій населення в т.ч. й для закордонних. Не є винятком є сьогоднішня. На початку XXI ст. Волинська область характеризується переважно негативним сальдо міждержавної міграції. Саме тому тема дослідження вважається актуальною.

Аналіз останніх публікацій. Питанням міждержавних міграцій населення України та її регіонів присвячено ряд праць вітчизняних вчених, таких як М. Ю. Височин, С. О. Западнюк, Ф. Д. Заставний, О. А. Малиновська, В. О. Позняк, І. М. Прибиткова, О. Ф. Романець, М. Д. Романюк, Л. Г. Руденко та ін. Питання міждержавних міграцій населення Волинської області ми знаходимо у працях Н. І. Прищук [3] та А. М. Слащука [1].

Метою дослідження є виявлення територіальних особливостей, характерних та специфічних рис перебігу міждержавних міграційних процесів населення на території Волинської області. Основним **завданням** дослідження є аналіз основних показників міждержавних міграцій населення у Волинській області та її адміністративно-територіальних одиницях.

Міждержавні міграційні потоки, хоч і займають невелику частку у структурі загального міграційного потоку, мають виняткове значення для країни. У Волинській області у 2008 р. вони склали 2,9 % загального обсягу міграційних потоків. Це зовнішні, тобто спрямовані за кордон, переміщення людей, внаслідок яких країна віддає своє населення, або ж отримує нове. Це часто безповоротні (на відміну від міжрегіональних) втрати населення для країни. Міждержавні міграції формують зовнішній імідж регіону і держави загалом та призводять до формування діаспори.

Обсяги міждержавної міграції населення Волинської області становлять 1,7 ‰ у середньому протягом 2000–2008 рр., що приблизно дорівнює загальнодержавному показнику (1,9 ‰ за аналогічний період) [2]. У сусідніх областях цей показник є нижчим (Рівненська область 1,4 ‰, Львівська – 0,7 ‰). Значна інтенсивність міждержавних міграцій у Волинській області пояснюється великою протяжністю державного кордону в межах області з двома країнами (Польща, Білорусь) і дещо нижчим рівнем соціально-економічного розвитку.

Міждержавні міграції населення Волинської області характеризуються різким переважанням виїзду над в'їздом (еміграції над імміграцією). За 2000–2008 рр. у область прибуло 4 833 особи, а залишило 10 991 [2]. Тобто кількість вибулих більш ніж у 2 рази перевищує кількість прибулих. Сальдо міграції різко негативне – – 6 158 осіб, що у перерахунку на 1000 осіб становить –0,6 ‰. Це значно нижче ніж у середньому по Україні (–0,1 ‰) та у сусідній Львівській області (–0,3 ‰) і трішки вище ніж у Рівненській (–0,8 ‰). Через несприятливе соціально-економічне становище та відсутність попиту на трудові ресурси на внутрідержавному ринку праці, населення Волинської області масово (у масштабах України) виїжджає за кордон у пошуках гідних умов існування.

Співставлення коефіцієнтів сальдо міждержавної та міжрегіональної міграції показує, що в результаті виїзду за кордон область втрачає у 2 рази більше населення, ніж внаслідок виїзду до інших областей України. Це вказує на наявність потужних трудових міграційних потоків населення Волинської області за кордон. Дуже часто трудовий мігрант, попрацювавши тривалий час за кордоном, отримує громадянство цієї країни та переїжджає на постійне місце проживання (часто разом із сім'єю). Причина у низькій оплаті праці порівняно із закордонною, масовим безробіттям, низьким рівнем якості життя України порівняно із сусідніми державами.

У структурі міждержавного міграційного потоку по макрорегіонах світу різко домінують країни Європи, на які припадає 83,1 % прибуття та 65,6 % вибуття мігрантів (рис. 1). Частка вибуття до країн Америки (32,3 %) майже у 3 рази більша відсотку прибуття (10,0 %), що вказує на велику міграційну привабливість цього регіону. Із країнами Азії спостерігається зворотна картина: 6,9 % для прибуття, 2,1 % – для вибуття.

Домінуюча частка міграційних потоків (87,6 % сумарних обсягів міждержавної міграції протягом 2000–2008 рр.) припадає на 3 країни: Білорусь (31,2 %), Російську Федерацію (32,3 %) та США (25,1 %) (рис. 2). Із кожною з них Волинська область має негативне сальдо (США – -3069 осіб, Білорусь – -2338 осіб, Росія – -344 особи протягом 2000–2008 рр.), що вказує на внутрішні соціально-економічні проблеми області та України в цілому.

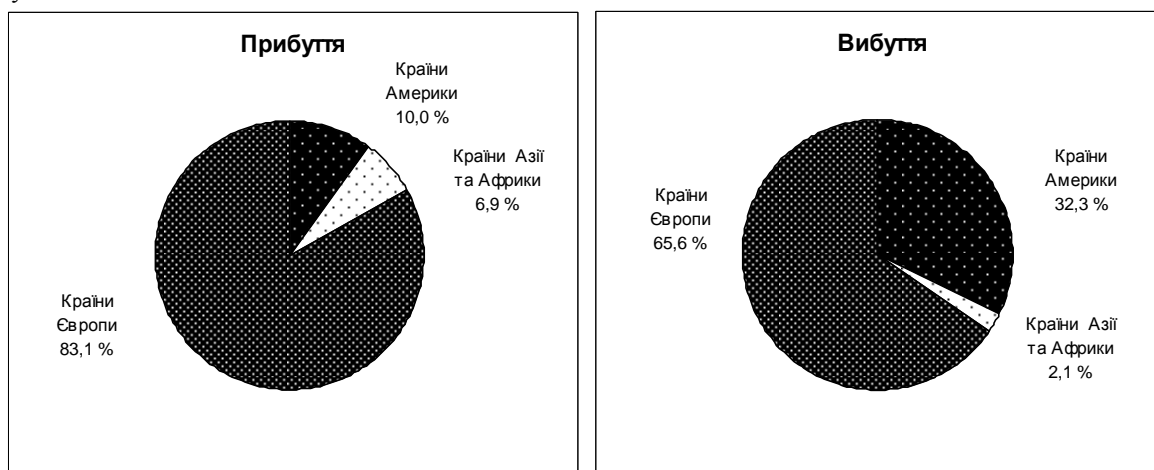


Рис. 1. Географічна структура міждержавних міграцій Волинської області в 2000–2008 рр. у розрізі частин світу (сумарні значення)

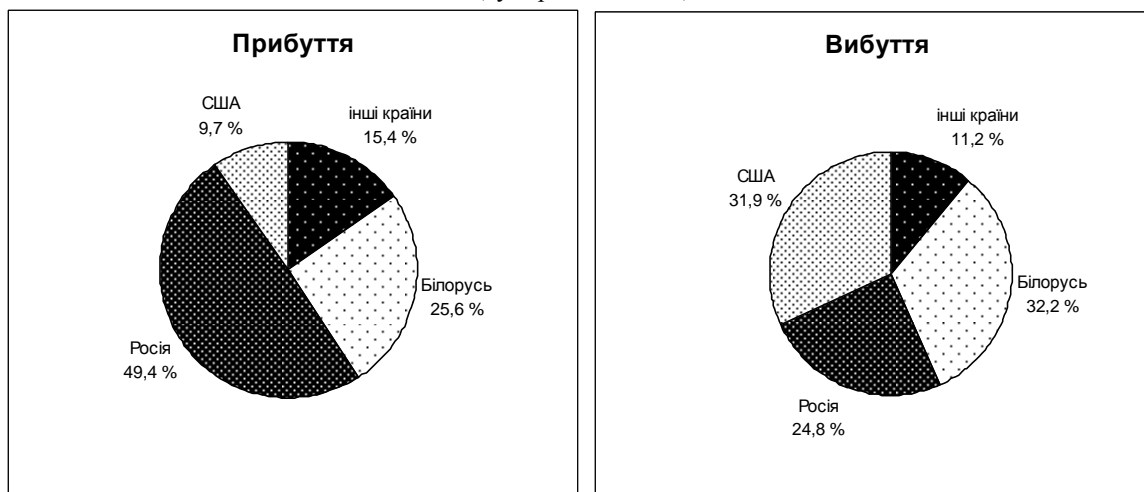


Рис. 2. Географічна структура міждержавних міграцій Волинської області в 2000–2008 рр. по країнах світу (сумарні значення)

Про основні напрями та потужність закордонних міграційних потоків вказує структура прибуття і вибуття мігрантів по країнах світу. У Волинській області протягом 2000–2008 рр. були зафіксовані міграційні зв'язки із 48 країнами світу (Європа – 28, Америка – 3, Азія – 15, Африка – 2). Волиняни виїжджали у 41 країну (Європа – 28, Америка – 3, Азія – 10), у Волинській області були зареєстровані іммігранти із 39 країн (Європа – 20, Америка – 3, Азія – 14, Африка – 2). У географічній структурі вибуття ширше представлені європейські країни, прибуття – азіатські, що вказує на середній рівень якості життя України між розвиненими країнами та країнами, що розвиваються.

Традиційно тісні економічні, соціальні, культурні та історичні зв'язки Волинської області із Республікою Білорусь знаходять своє вираження й в інтенсивному міграційному обміні. Значно полегшує прийняття рішення про міграцію та адаптацію переселенців близькість мови, звичаїв, культури, наявність родичів. Не випадково на порівняно невелику за населенням Білорусь припадає 25,6 % прибуття та 32,2 % вибуття міждержавних

міграції протягом 2000–2008 рр. Сальдо міграції різко негативне: чисельність вибулих майже у 3 рази перевищує кількість прибулих. Інтенсивному міграційному обміну сприяє значна протяжність спільного кордону та відмінності у рівнях життя. У міграційний обмін найбільше залучені північні райони області (Шацький, Ратнівський, Любешівський, Старовижівський, Камінь-Каширський) [4].

Найменш критично виглядає ситуація з міграційним обміном із Російською Федерацією. По-перше, співставна кількість емігрантів та іммігрантів, по-друге, незначне негативне сальдо (-344 особи протягом 2000–2008 рр.). На Росію припадає майже половина (49,4 %) прибуття та чверть (24,8 %) вибуття, що вказує на меншу (порівняно із Білоруссю та США) її міграційну привабливість. Популярністю користуються тільки найбільші промислові центри (Москва), які й так є перенаселеними. Великий міграційний потік із Росії у порівняно відсталу Волинську область вказує на глибокі економічні (переважний розвиток центру та деградація периферії та напівпериферії), політичних (наявність гарячих точок) та соціальних (жорстка централізація та відсутність свободи слова) протиріч у Російській Федерації.

Не варто забувати про потужний міграційний потік із Волинської області до РРФСР у 50–70 рр. ХХ ст., тобто наявність там „волинської (української) діаспори” із якою підтримуються зв'язки. Адже як відомо, наявність родинних зв'язків значно полегшує процес переселення і адаптації мігрантів. Зараз спостерігається зворотній процес міграції української діаспори з Росії на Волинь.

Міграції до США набули значного розмаху після здобуття Україною незалежності. Було ліквідовано „залізну завісу” й Україна включилася до світових міграційних процесів. Не дивлячись на велику відстань, США користується великою популярністю у мігрантів з Волині (як і цілого світу) через високі соціальні стандарти життя. Окрім того, в Америці присутня потужна українська діаспора, що значно посилює зв'язки між територіями.

Сумарне сальдо міграції Волинської області із США різко негативне (-3069 осіб у 2000–2008 рр.), кількість емігрантів у 7,5 разів більша від іммігрантів. Мігранти США становлять 9,7 % від загального обсягу прибуття та 31,9 % від вибуття. Основна частина іммігрантів – це громадяни України, які виїхали до Сполучених Штатів Америки і не змогли там адаптуватися (щоб не втрачати зв'язок із батьківщиною, вони одночасно залишалися і громадянами України).

Міграція до США має деяке релігійне забарвлення. Однією із сфер поширення впливу Америки є місіонерська діяльність, яка полягає у розповсюдженні протестантства (свідки Єгови, п'ятидесятники, адвентисти сьомого дня, мормони тощо). Особи, які прийняли протестантство (наприклад мормони) мають більше можливостей емігрувати до США порівняно з представниками інших конфесій.

Серед інших країн Америки, у міграційному потоці 2000–2008 рр. присутні Канада й Аргентина. Їх частка дуже мала – відповідно 0,3 % та 0,1 %. Сальдо міграції з Канадою негативне, з Аргентиною – позитивне.

Серед європейських країн (крім Білорусі та Російської Федерації) значний відсоток від загального обсягу валової міграції Волинської області протягом 2000–2008 рр. мають Німеччина (3,2 %), Польща (1,8 %), Молдова (1,1 %), Чехія (0,8 %). Із усіма ними (крім Молдови) сальдо міграції різко негативне.

Офіційно зареєстрована стаціонарна міграція зі зміною постійного місця проживання є лише вершиною айсберга загального міграційного потоку. Найбільшу його частину складає закордонна трудова міграція, у переважній більшості нелегальна або напівлегальна. Головними країнами, в які виїжджає населення Волинської області з метою заробітку є Росія, Білорусь (у середині 90-х рр. ХХ ст.), Італія, Іспанія, Португалія, Польща, Чехія, Греція, Німеччина, Словаччина, Великобританія. За допомогою закордонних трудових міграцій волинські заробітчани вирішують проблеми безробіття, та спрямовують в Україну великі фінансові потоки (у кілька разів вищі за закордонні інвестиції).

На країни Азії припадає 3,6 % сумарних обсягів міждержавної міграції Волинської області протягом 2000–2008 рр. (6,9 % прибуття, 2,1 % вибуття). Сумарне сальдо міграції є позитивним (+107 осіб протягом 2000–2008 рр.). Головними країнами (64,3 % загального потоку азіатських країн) є Ізраїль та Казахстан (1,3 % та 1,0 % обсягу міждержавної міграції відповідно). Сальдо міграції з Ізраїлем – негативне (-143 особи, виїзд майже у 6 разів переважає в'їзд), із Казахстаном – позитивне (+112 осіб, в'їзд більш як у 5 разів перевищує виїзд). В цілому 65,7 % обсягів міждержавної міграції припадає на країни СНД, що вказує на тісні міграційні зв'язки із країнами ближнього зарубіжжя.

Висновки. В результаті аналізу встановлено, що міждержавні міграції мають дуже важливе значення для країни. На них припадає 2,9 % загального обсягу міграційних потоків (1,7 ‰). Виїзд населення за кордон у два рази перевищує в'їзд, сальдо міждержавної міграції становить -0,6 ‰. У результаті виїзду за кордон область втрачає у 2 рази більше населення, ніж внаслідок виїзду до інших областей України. У структурі міждержавного міграційного потоку переважають країни Європи (Білорусь, Російська Федерація), та США.

Список використаних джерел:

1. *Єврове́рсия́ Буг : Волинська область / за ред. Б.П. Клімчука, П.В. Луцишина, В.Й. Лажніка. – Луцьк : РВВ ВДУ, 1997. – 448 с.*
2. *Офіційний сайт Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.*
3. *Прицюк Н. Демогеографічна ситуація західноукраїнського пограниччя : монографія / Н. Прицюк. – Л. : Вид. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2007. – 152 с.*

4. Пугач С.А. Географический анализ постоянных миграций между Волынской областью Украины и Республикой Беларусь / С.А. Пугач, А.Н. Слащук, В.И. Поручинский // Природнае асяроддзе Палесся : асабліваці і перспектывы развіцця / Сб. научн. трудов в 2 том. – Брест : Альтернатива, 2008. – Вып. 1. – Т. 2. – С. 94–95.